

de hoogte was, tot voorzichtigheid moeten stemmen; en het had wel zeker op zijn weg gelegen, om aan te toonen, waarom hun denkbeelden niet alleen niet overeenkomen met die van prof. Aalders zelf, doch zelfs als niet-Gereformeerde aan de kaak worden gesteld.

Nu is de toon van dit boek, ook in zijn bestrijding van andere opvattingen zuiver. Dr Zuidema schrijft dat er even bij „om diegenen onder onze lezers, die op den toon zooveel nadruk leggen gerust te stellen”. Maar aan zoo'n „zuivere toon” heeft men zonder meer niet veel! Ook met een „zuivere toon” kan men erg leelijke dingen zeggen. Zuidema wil aan zijn opmerking over dien toon dan ook meteen toevoegen, „dat iemand op een vriendelijken toon zijn naaste iets zegt, wat dien naaste veel dieper kan smarten, dan wanneer hem op minder vriendelijken toon minder krasse dingen waren gezegd”.

En dat gebeurt z.i. inderdaad in prof. Aalders' boek!

„Ten bewijze citeer ik nu maar — aldus dr Zuidema — wat prof. Aalders schrijft inzake de verhouding van verbond en uitverkiezing. „Verbond en uitverkiezing zijn quantitatief identiek..... Men kan wel bestrijden, maar deze bestrijding is op Gereformeerd standpunt onhoudbaar” (blz. 193). „Dat Christus het tweede verbondshoofd is, gelijk Adam het eerste was, is de eenstemmige belijdenis van allen die Gereformeerd denken” (blz. 194). Het is prof. Aalders niet onbekend, dat in den boezem onzer Geref. kerken over deze beide zaken geen eenstemmigheid heerscht. De vorige synode sprak mede met het oog hierop over meningsverschillen. Prof. Aalders gaat verder. Sprekt impliciet van leergeschillen en stelt zelfs reeds apriori, vóórdat de synode haar commissie, die zij ter onderzoek van deze meningsverschillen had ingesteld, heeft kunnen hooren, vast, dat een ieder, die op de twee vermelde punten anders denkt dan prof. Aalders, uitvalt uit de Gereformeerde confessie. En dat, terwijl ter dezer zake, gelijk prof. Schilder klaar en overtuigend in „De Reformatie” aantoonde, nimmer eenstemmigheid onder de Gereformeerden der laatste eeuw heeft geheerscht. Het heeft mij bedroefd, dat prof. Aalders zich tot dergelijke decretoriale uitspraken heeft laten verleiden. En ik wilde om wat liefs, dat hij deze zinnen in de pen gehouden had. Zijn boek had er in betoogkracht niet onder geleden. Integendeel, het zou, als blijk van bedachtzaamheid en broederlijke en vredeswil, een solider en broederlijker indruk hebben nagelaten. Nu blijft alleen voor ons over, den wensch uit te spreken, dat de schrijver deze en dergelijke uitspraken ruiterlijk terugtrekt”.

Na deze algemeene opmerkingen gaat dr Zuidema den zakelijken inhoud van prof. Aalders' boek bespreken. Hij vestigt, dit doende, allereerst de aandacht op „de prijzenswaardige preciesheid”, waarmee de hooggeleerde schrijver blijkens het eerste hoofdstuk van zijn boek een onderzoek heeft ingesteld naar het gebruik en de beteekenis van het woord verbond in de Heilige Schrift. Ook in het tweede hoofdstuk, waarin over den gang der openbaring aangaande Gods Verbond wordt geschreven, staan dingen „welke waard zijn genoteerd te worden”.

Maar na dezen gereserveerden lof volgt weer onmiddellijk de critiek. Aldus: „De schrijver is zich er niet altijd bewust van — althans dien indruk vestigt hij — dat uitlegkundige arbeid streng binnen eigen vakgebied zich dient te bewegen, en dat de exegeet er voor waken moet, dat hij niet, bevangen door één of ander dogmatisch of filosofisch vooroordeel, in den tekst leest, wat er niet staat. Of, — wat nog verraderlijker is, wijl men dit het minst snel bij zichzelf ontdekt — den tekst verklaart in een terminologie, welke wel het eigendom van den uitlegger, doch niet dat van den schrijver is, en, tengevolge van die terminologie ter goeder trouw den tekst toch iets laat zeggen wat er niet behoort te staan”.²⁾

Wie op de hoogte is van wat de „bezwaarden” in alle tijden en wijzen over de synodale leerbeslissingen met derzelver toelichtingen hebben betoogd, kijkt bij de lezing van dit woord van Zuidema verrast op! Was dit niet steeds hun zwaarste grief tegen die ongelukkige stukken, dat daarin allerlei theologische, en dan speciaal scholastische, onderscheidingen in het woord der Schrift werden ingelezen en er daarna ook weer gansch argeloos werden uitgelezen?

Als voorbeeld van dit heillooze doen noemt dr Zuidema de exegeese van prof. Aalders van de besnijdenis van Ismaël en Izak!

Als we dit lezen spitsen we weer onmiddellijk de ooren.

Want als het gaat over de besnijdenis van Ismaël en Izak, dan gaat het over beider positie in het verbond des HEEREN en dan gaat het dus over de kernkwestie van de gansche verbondsléer!

Het beruchte Praeadvies schreef dienaangaande eenmaal, dat, wanneer de HEERE tot Abraham zegt, dat Hij met hem en zijn zaad zijn verbond opricht met dat zaad „niet alle kinderen van Abraham zonder uitzondering of beperking worden bedoeld”. En, de zaak breder opvallend, betoogde het, dat een „breker van het verbond” in het „zaad, waaraan het verbond Gods als een eeuwig verbond was toegezegd,

in den diepsten zin des woords niet was begrepen”.³⁾

Zoo schreef het Praeadvies.

Zoo schreef prof. Aalders.

Zoo is het hart van de synodaal-gereformeerde verbondsléer.

Wat zegt nu dr Zuidema?

Prof. Aalders — aldus is diens oordeel — trekt uit die besnijdenis van Ismaël en Izak een conclusie, „welke exegetisch niet noodzakelijk is voor de verklaring van den tekst, maar welke enkel dwingend is, wanneer men eenmaal op het dogmatisch standpunt van den schrijver is overgegaan. Ik vind zulk 'n nadere explicatie van een tekst dan nog des te hachelijker, wanneer de Schrift zelve elders ook een exegeese van den tekst geeft: een nadere ontvouwing, welke anders is dan de ontvouwing, die de exegeet bood. Dit nu is b.v. het geval bij de interpretatie van de besnijdenis van Ezau”.

Zulk een nadere explicatie van den tekst acht dr Zuidema „dan nog des te hachelijker, wanneer de Schrift zelve elders ook een exegeese van den tekst geeft: een nadere ontvouwing, welke anders is dan de ontvouwing die de exegeet Aalders bood”.

Dit is inderdaad het geval ten aanzien van de interpretatie van de besnijdenis van Ezau!

Prof. Aalders „merkt naar aanleiding daarvan op, dat Ezau van heel het verbond uitgesloten is geweest, en dat diengevolge het probleem terugkeert, dat reeds bij Ismaël gevonden werd: „Dat er zijn, die tot den kring, waarover het verbond zich uitstrekt gerekend worden en gerekend moeten worden, maar die nochtans aan de weldaden van het verbond geen deel hebben” (blz. 68). Volgens den Schrijver geeft de H. Schrift hier dus een voorbeeld van iemand, die tot het verbond moet gerekend worden, en die toch van heel het verbond uitgesloten is” (blz. 75).

Maar de Heilige Schrift verklaart haar eigen mededeelingen uit haar eerste boek omtrent Ezau's besnijdenis en zijn positie ten aanzien van het verbond des Heeren totaal anders dan prof. Aalders!

De schrijver van den brief aan de Hebreërs immers — en dus de Heilige Geest zelf! — haalt n.l. de historie van Ezau aan „als een voorbeeld, dat men toch niet „door ongeloof afvalle van den levenden God” (Hebr. 3:12), wat immers het hoofdthema is van den brief aan de Hebreërs, en hij schrijft: „Dat niet iemand zij een hoereerder of een onheilige, gelijk Ezau, die om een spijsje het recht van zijne eerstgeboorte waggaf” (Hebr. 12:16). Uit deze commentaar, die de Bijbel zelf op Genesis geeft, blijkt, dat hier wel degelijk gewaarschuwd wordt tegen uitval uit het verbond. Ezau bezat het recht van eerstgeboorte, en dat recht was heilig. Ezau's verachting van dit recht heet niet minder dan hoereerderij, d.i. geestelijke verlaten van den HEERE in Zijn Verbond. Deze tekst wettigt het vermoeden — en m.i. niet enkel het vermoeden, maar ook de overtuiging, — dat Ezau wel degelijk niet alleen gerekend moest worden tot het verbond, maar ook behoorde in het verbond, in het verbond in was. En hoe gaarne ik dan voorts ook rekening wil houden — en moet houden — met het andere gegeven der Schrift, dat Ezau niet uitverkoren was, dit mag in elk geval aan den ernst van Ezau's aanvankelijk in zijn in het verbond niets afdoen”.

Volkomen terecht schrijft nu dr Zuidema, dat we met deze kwestie „in medias res”, in het hart van de leer des verbonds zijn. En hij geeft dus de volgende, wel zeer rake kritiek op Aalders visie in dezen:

„Wanneer prof. Aalders het probleem zoo stelt: „wel gerekend worden tot het verbond, maar er niet toe behooren”, dan vindt hij voor deze opvatting m.i. niet rechtstreeksche steun in de Heilige Schrift. Steun in de Schrift vinden we voor de vraagstelling: „Wel gerekend worden tot het verbond, maar niet uitverkoren”. En daarnaast: „wel gerekend worden tot het verbond, maar er later door ongeloof uitvallen” (Hebr. 12:16).

Omdat prof. Aalders zich nu in deze cardinale kwestie fundamenteel vergist en tegen de Schrift inloopt, schiet hij het door hem bij het schrijven van zijn boek gestelde doel — het bestrijden van het religieus formalisme — volkomen voorbij! Want „bij de probleemstelling, die prof. Aalders aanvaardt, blijft onmiddellijk de moeilijkheid, hoe wij met ernst tegen religieus formalisme kunnen waarschuwen, en wijzen op Ezau, wanneer men eerst gezegd heeft, dat Ezau in werkelijkheid nimmer een verbondskind is geweest. Trouwens, ik zie bij Ezau, noch bij Ismaël eenig religieus formalisme. Zij waren geen formalisten; zij leefden niet in religieus schijn; zij deden niet aan sleurgodsdienst. In elk geval: deze zonde rekent de Schrift hen niet aan. Maar zij vielen uit het verbond uit: Ezau was een onheilige, een hoereerder: hij verliet den levenden God. Niet alleen inwendig, maar ook uitwendig: zelfs den religieus vorm handhaafde hij niet: zijn eerstgeboorterecht verkocht hij grif! En Ismaël ging eigen wegen! Dergelijke dingen doet iemand van sleurgodsdienst en vormendienst niet: die is daarop juist zeer gesteld!

C. V.

³⁾ Praeadvies, p. 40.

KERKELUK LEVEN

NAAR AMERIKA.

Bij zijn heengaan naar Amerika wenschen we onzen Redacteur eene voorspoedige en goede reis. De Heere beware hem op de groote wateren, en behoeve hem in het uitgestrekte land aan den overkant van den Oceaan. Hij sterke hem daar tot zijn velerlei werkzaamheden, en geve hem een goeden ingang.

De vooruitzichten zijn niet zoo bijzonder rooskleurig. Destemmer mag het noodig heeten, dat daar goede inlichting gegeven worde. Men heeft zich daar oppervlakkig wel wat eenzijdig de zaken van ons kerkelijk leven laten mededeelen, zonder de voorzichtigheid te betrachten, om zich van beide kanten grondige voorlichting te laten geven. En zoo kwam men er toe, om overijld en onverstandig al vast ongenoegzaam doorzichte verklaringen af te leggen, of uitspraken te doen.

Dat heeft zijn uit- en nawerking, en vergemakkelijkt het optreden van prof. Schilder niet. Doch de Heere bane zijn weg, en brenge hem straks na volbrachten en gelukten arbeid weer in welstand tot ons terug.

S. GREIJNDANUS.

ZELFSTANDIG OPTREDEN IN DE POLITIEK?

XIV.

Ons vorig artikel besloot met de opmerking, dat 1905 ons nog wel wat meer ongelukken scheen gebracht te hebben dan tot nu toe tot onze aandacht doorgedrongen was. We moeten er nog wel iets van zeggen.

In ons vorig artikel wezen we aan, dat het Rapport van 1905 in de vertaling van den titel, dien Calvijn gaf aan zijn tractaat tegen Servet, ten onrechte het latijnsche werkwoord „coercere” weergaf met „straffen”; gelijk het daarin ook het onderscheid tusschen „zwaard-recht” en „zwaard” abusievelijk verwaarloosde. Gevolg van deze dubbele vergissing was, dat van Calvijn's opinie een scheefgetrokken voorstelling gegeven werd.

Op zichzelf was dat niet zoo heel erg.

Toch was het jammer. En wel hierom: de lezers van het Rapport werden op die manier een beetje kunstmatig losgeweekt van den inhoud van art. 36.

Als n.l. Calvijn zegt: „de overheid moet met het zwaardrecht de ketterij bedwingen”;

en het Rapport maakt daarvan (als ware dat Calvijn's gevoelen) „de overheid moet met het zwaard de ketter's straffen (lees: dooden);

dan zegt de lezer al gauw: maar dat is mij te gortig; en hij concludeert: die Calvijn had het toch wel wat erg mis; we moeten op DIT punt hem maar loslaten: wij hebben na enkele eeuwen wat meer verlichte denkbeelden dan hij.

Maar op die manier is Calvijn wat al te bekaaid eraf gekomen, en hebben wij, eenvoudige lezers van dit synodale rapport, ons te gemakkelijk van hem gescheiden. Het is ons zoo doodeenvoudig ontgaan, dat hij, ook zonder nog het ketterdooden te willen, toch kan volhouden: maar de overheid heeft een positieve taak tot het bedwingen, het beteugelen der ketterij. Het Rapport heeft zoo heel ongemerkt dat fijne puntje, waar het toch maar om bleef gaan, uit ons gezichtsveld weggetrokken. Het is er mee als met alle (bedoelde of onbedoelde) tendenz-redeneering: als zij iemand onschadelijk maken wil, geeft zij van zijn werkelijke meening een vergrootende, overdrijvende, in 't extreme getrokken voorstelling, en roept dan: fij, zoo'n extremist! Zoo'n recht-lijnige! In zulke dagen kan de waarheid voor onbepaalde tijd wel het rouwkleed aantrekken: synodale rapporten hebben in de kerkgeschiedenis haar deze harde noodzaak herhaaldelijk opgelegd.

Nu krijgen we den indruk, dat de steller van het onderhavige Rapport toch wel beter had kunnen weten. Want de passage, die we in ons vorig artikel bespraken (betreffende Calvijn's tractaat tegen Servet) komt voor op bl. 288 van het Rapport. Maar daarvóór, n.l. op bl. 279, blijkt de steller van het Rapport reeds een passage onder de oogen gehad te hebben, waaruit hem duidelijk MOET geworden zijn, dat men als gereformeerde van den ouden stempel zeggen kan, niet alleen, dat de overheid haar zwaard-recht moet gebruiken tegen het antichristelijke rijk, maar ook, dat dit nog niet beteekent, kort en goed: zet ze tegen den muur.

De bedoelde passage is een bladzij uit Voetius (Disp. III, 806).

Om haar te verstaan, en om te controleeren wat het Rapport van 1905 ervan gemaakt heeft, dienen we even het verband na te gaan.

Voetius spreekt op bl. 805 over de Remonstranten, die de Gereformeerden te lijf gaan, alweer zonder goede reden. De Remonstranten, aldus Voetius, p. 804, beweren, dat de Gereformeerde Kerk geloof en leert dat men de ketter's moet dooden (haereticidum); het enkele feit reeds van het aanhangen eener valsche leer zou volgens de gereformeerde kerk

²⁾ Deze en de volgende aanhalingen zijn uit het No. van 2 Nov., 25 Jrg. No. 44.

voldoe
klacht
manie.
1e.
dat de
van es
in de
hun ge
uit zu
voort;
2e.
van
tract
met i
dat ve
via he
Lan
heeren
taat s
ren n
dood
heid a
taat n
En
wij o
1905;
strant
zie bo
de bla
onder
Nu
strant
zenuw
Ad
nier oc
sche
d o o
Ook zi
tot het
bespro
fen"
dienst,
als de
Ad:
Genève
forme
nen; v
lus, of
„Censt
Croci
dooden
tius —
leerd
leeren
dus Vo
Twe
Voor
hier w
gen"
dat de
heeft
willen
te zijn
Verv
woorde
zin h
Theol.
of doo
ken is
Rapport
iets af
zou be
zou ni
zwa
per l
formee
Voetius
mee
ketterd
de ma
artikel
scherm
Wij
op elk
te mak
artikel
dat een
bekend
heeft
onwille
als me
dat me
had
mee
te le
dan we
ben?
Hoe
de sch
gelaten
noodza
haereti
schrap
woorde
taak d
laten v

voldoende grond zijn voor den ketter-dood. Deze aanklacht, zegt Voetius, 805, probeeren zij nu op twee manieren te bewijzen:

1e. door te beweren, dat de onzen ontkennen dat de overheid verplicht is aan de ketterij vrijheid van eeredienst (exerctie) toe te staan, voorzover en in de mate waarin zij deze noodzakelijk noemen naar hun geweten; volgens de remonstrantsche logica vloeit uit zulke loochening de leer van het ketterdooden voort;

2e. door te wijzen op den brandstapel, in de stad van Calvijn opgericht voor Servet, en op Calvijn's tractaat over de noodzaak, de ketterij te bedwingen met het zwaard-recht; dat is dan hetzelfde tractaat, dat verleden week in onze kolommen ter sprake kwam, via het Rapport van 1905.

Langs zijn neus weg merkt nu Voetius op, dat de heeren Remonstranten den titel van Calvijn's tractaat soms heelemaal verkeerd aanhalen; ze beweren maar, dat het tractaat tot titel heeft: „over het dood en van ketteren”; maar zoo heet 't in werkelijkheid allerminst, zegt Voetius. Calvijn heeft zoo'n tractaat nooit geschreven.....

En langs onzen neus weg merken op onze beurt wij op, dat het gereformeerd-synodale Rapport van 1905 zakelijk in dezelfde fout verviel als de Remonstranten; hetgeen te meer onbegrijpelijk is, omdat — zie boven — de steller van dat Rapport deze zelfde bladzij van Voetius met die puntige terechtwijzing onder de oogen gehad heeft.

Nu voert vervolgens Voetius tegen deze Remonstrantsche aanklacht tweemaal aan, om haar te ontzenuwen.

Ad 1: Allereerst wijst hij erop, dat men op die manier ook (behalve de Remonstranten zelf) de lutherschen wel zou kunnen beschuldigen van het willen dood en van ketteren. Neem b.v. de Lutherschen. Ook zij kennen nadrukkelijk aan de overheid de macht tot het „coercere” (daar is weer het verleden week besproken latijnsche werkwoord, dat niet „straffen” maar „bedwingen” beteekent) van afgodendienst, van ketterij en schisma toe, en juichen het toe, als de overheid van die bevoegdheid gebruik maakt;

Ad 2: de brandstapel van Servet is een kwestie van Genève, en geen symptoom waaruit men „de” gereformeerden over heel de linie zou kunnen leeren kennen; verscheiden gereformeerde auteurs, b.v. Musculus, of de (voormalige) leidsche professoren in hun „Censura” (tegen de Remonstranten), en Iunius en Crocius, verwerpen het ketterdooden; het ketterdooden is dan ook nimmer — aldus Voetius — in de publieke belijdenissen geleerd; en toch moet men daáruit de leer der kerk leeren kennen; het ketterdooden is derhalve — aldus Voetius — geen kerkelijk dogma.

Tweemaal nu vraagt hier onze aandacht. Vooreerst, dat het woord „coercere” (bedwingen) hier weer duidelijk de beteekenis van „bedwingen” heeft. Men kan dus de belijdenis laten staan, dat de overheid met haar zwaard-recht een roeping heeft de ketterij te bedwingen, en toch geacht willen worden, niet vóór het dood en van ketteren te zijn.

Vervolgens, dat het Rapport van 1905 Voetius' woorden niet zuiver weergeeft. Het zegt: „In dien zin heeft Voetius gelijk, wanneer hij in zijne Disp. Theol., t. III, p. 806..... opmerkt, dat het uitroepen of dood en van ketteren geen geloofsartikel onzer kerken is”. „In dien zin”, staat er. Men wil in dit Rapport van 1905 blijkbaar op Voetius' uitspraak iets afdingen; men bedoelt dan ook, dat Voetius alleen zou bedoelen den valschen eeredienst; die zou niet uit te roepen zijn met het zwaard, het beulswaard en; en slechts met die beperking zou het dood en van ketteren geen gereformeerd dogma zijn. Maar het verband wijst aan, dat Voetius niet maar in dien éenen zin, doch in veel meer dan één zin mocht zeggen, dat het ketterdooden geen gereformeerd dogma was. Dat leert de man, die oud artikel 36 gekend, en als elk ander artikel trouw verdedigd en tegen misverstand beschermd heeft.

Wij leggen bij een en ander den vinger niet om op elk slakje zout te leggen. Maar om aannemelijk te maken, dat men in 1905 van de bedoeling van oud artikel 36 een gekleurd beeld gegeven heeft. Toen dat eenmaal geschied was viel het gemakkelijker, de bekende woorden geschrapt te krijgen. Dat behoeft geen bedrog geweest te zijn, maar kan wel een onwillekeurige tendenz-redeneering geweest zijn. Want als men in de kerken en ter synode geweten had, dat men de sindsdien geschrapte woorden van art. 36 had kunnen behouden, zonder daarmee nog het dood en van ketteren te leeren, zou het voorstel tot schrapping dan wel de noodige stemmen ter synode gehaald hebben?

Hoe het zij, o.l. valt niet meer te loochenen, dat de schrapping inderdaad een lacune heeft achtergelaten. Uit afkeer van een niet in de belijdenis zelf noodzakelijkerwijze uitgesproken voorschrift (het haereticiidum, het ketter-dood en) heeft men door schrapping (insteede van verduidelijking) van bepaalde woorden een door de confessie gestelde positieve taak der overheid uit het confessioneele gezichtsveld laten verdwijnen.

De vraag kwam toen op: waarmee, d.w.z. met welken inhoud wordt dit „gat”, dat in 1905 geslagen werd, nu verder gestopt? Wat te dien aanzien het A.R. Program van Actie wil, hebben we reeds gezien. Maar heeft het Rapport van 1905 ook reeds te dien aanzien vingervijzingen gegeven, die in de richting van het huidige A.R. Program van Actie (bedenklijk ver van art. 36 verwijderd) voeren?

Wij meenen van wél.

Daarover volgende week. Voor deze week volstaan wij met de opmerking: zoomin de sleutelmacht der kerk beteekent, dat men alle zondaren direct moet excommuniceren, zoo min beteekent het zwaardrecht der overheid, dat men alle kerk-scheurders moet dood en. Als een ouderling op huisbezoek gaat — zelfs al verloopt het bezoek zoo kalm als een zomeravond — dan bedient hij de sleutelmacht. En als de overheid tegen het opdragende antichristelijke rijk met machtsmiddelen optreedt, dan gebruikt ze haar zwaardrecht.

Enkele voorbeelden. Perusinus in zijn Inst. Iuris Canonici (Lugduni, 1591) spreekt over den plicht der overheid van het „coercere” van delicten. Wie vertaalt dat door dood en? Zij heeft tot taak de kwaden te dwingen tot het goede (zwaardrecht, geen zwaard). Bochmer, Ius Ecclesiasticum, hanteert denzelfden term (Ius gladii, zwaardrecht), dien we Calvijn hoorden gebruiken in den titel van zijn tractaat tegen Servet, door het Rapport verkeerd vertaald. Bochmer (II, 109) herinnert eraan, dat de bisschop van Utrecht het „Ius gladii” (zwaardrecht) bezat; het was „merum imperium”, pure, echte, ongedeelde, onbeperkte macht. Kapittels hadden het ook. Anton Matthaeus schreef over het „Ius gladii” een boek. Carporius spreekt er ook over; het straffen valt er onder. Kortom: zwaardrecht gebruiken is nog volstrekt niet: dood en.

K. S.

PRATEN OF EERST SCHRIJVEN? (VII slot).

Ditmaal het slot. De heer Miedema schrijft:

Ten slotte. We kunnen slechts samenspreken op voet van gelijkheid, niet als rechter en beklaagde.

Ik geloof, dat dit dezen keer een regel is, die toepassing verdient. Op voet van gelijkheid, ja of neen, dat interesseert mij niet. Op de basis der feiten: dat interesseert ons allen. De feiten zijn nu eenmaal, dat de synode en de door haar geleide andere instanties hebben gezegd: wij handelen als „rechter” en ginds zijn „beklaagden”; men heeft zelfs, om de zaak nog op gang te krijgen, waar er geen een kerk met klachten was, een paar haagsche dominees met aanklaagbriefjes uitgelokt; enkele particuliere heeren dus, die prompt op tijd de gevraagde leverantie deden, de oergereformeerde Youth-for-Christ-man zelfs met 'n telegrammetje (ze zullen er, als de zaken zoo blijven, over een eeuw nog om belachen worden). En tegenover dit felt staat nu het andere, dat wij thans al deze „rechters” aanklagen bij God, wegens machtsusurpatie, valsche binding, onzuivere berichtgeving, permanente camouflage, kerk-scheuring, gehandhaafd in hoogmoed, en zoo voort. Ja, uit hoogmoed; want anders zouden ze niet op één zondebok altijd maar weer afgeven, als ware er maar één geval, terwijl de honderden gevallen alle mogelijke processuele vormen doorloopen hebben. Uit hoogmoed, anders hadden ze al lang op de knieën gelegen, toen ze hun formuleetjes, de bindende (!), een beetje gingen veranderen, zeggende: ze bleven onveranderd; of toen ze hun „eischen” moesten verdragen zonder ze terug te willen nemen, en zoo voort.

We zullen dus inderdaad „op voet van gelijkheid” elkaar moeten ontmoeten (als ze willen, maar het propagandageluid, dat inmiddels vernomen is, laat geen blijde vermoedens in dezen rijzen). Waarom op voet van gelijkheid? Omdat we wederzijds elkaar beschuldigen van zonde voor God en menschen, en van kerk-scheuring, van roof van den kerknaam, van aanneming des persoons, van muterij, van woordbreuk. De heer M. meent:

En zolang het geloof in den Christus der Schriften niet in het geding is, bestaat er geen enkel bezwaar elkander, onder belofte van nauwgezet onderzoek der geschillen in de naaste toekomst, de hand der verzoening te reiken.

We antwoorden: — voor de zoóveelste maal — was er dan „ruzie”? Of was er een elsch, om niets te leeren, dat niet heelemaal..... en wat daar verder volgt? Of was er een nieuw kerkrecht, dat toch naar den tekst der K.O. en naar de confessie heette te zijn? Heeft iemand gezegd, dat Greijdanus met Ridderbos, of cand. Schilder met Grosheide „ruzie” had? Of heeft Ridderbos verklaard, dat Greijdanus met Gods wet, en Grosheide, dat cand. Schilder met de confessie in strijd leefde en dacht? Het zal toch daárover moeten gaan? Inzender schijnt te vinden, dat mijn vredesvoorstel van 13 Dec. 1943 erg verstandig was; hij wil ten minste in 1947 hebben, dat ik van mijn kant 't nóg eens indien bij een synode, die zegt, mij kerkelijk niet te kennen. Maar wie een voorstel verworpen hebben, die moeten, as zij daar berouw van krijgen, het dan maar eens eerlijk zeggen. De heeren, die anderen publiek van de grofste dingen beschuldigen (zie maar het geschrift

POSTHUUM EERHERSTEL.

De valsche kerk weet altoos hare gedooden — en die zijn er machtig vele — op passende wijze te eeren. Ze heeft altoos — om een toespelings te maken op Salomo's woord, dat „een levende hond beter is dan een doode leeuw” — velen in hun leven als „honden” veracht en uitgeworpen, die ze na hun dood als „leeuwen” heeft gehuldigd en geëerd.

Waarom ook niet?

Als het getij verloopt verzet men de bakens.

Denk maar eens aan Jeanne d'Arc, de Maagd van Orleans.

In 1431 is zij te Rouaan door een geestelijke, kerkelijke rechtbank ter dood veroordeeld wegens ketterij en op den brandstapel terecht gesteld. Bijna vijf eeuwen later heeft dezelfde kerk, die haar ter dood veroordeelde en door het wereldlijke gericht het vonnis liet uitvoeren — „ecclesia non sinit sanguinem”, de kerk dórst niet naar bloed — de ketterische heks heilig verklaard.

Waarom ook niet?

Frankrijk vereerde Jeanne d'Arc als nationale heldin. En het was toch lang niet gek bekeken, dat in de nationale optochten voor de Maagd van Orleans „de kerk” voorop zou gaan!

Iets dergelijks beleefde Zwitserland voor kort.

Broeder Klaus (Zetter, goed opletten: broeder Klaus, niet broeder Klaas), broeder Klaus van Flüe is heilig verklaard.

Deze broeder Klaus, een man uit de 15e eeuw, wordt in Zwitserland als een nationale figuur in gedachten gehouden. Dit is hij ook. Hij wordt niet ten onrechte beschouwd als een Redder des Vaderlands. Maar Klaus van Flüe was meer. Op 50-jarigen leeftijd werd Klaus een kluizenaar, nadat hij met toestemming van zijn vrouw haar en zijn tien kinderen verlaten had. Er wordt verteld, dat hij jaren lang alleen van de hostie heeft geleefd. Hoe het ook zij, Klaus van Flüe is sinds 1671 door Paus Klemens X zalig, door de huidige Roomsche Kurie heilig verklaard. Hoewel het vast staat, dat Broeder Klaus op zijn zachtst gesproken weinig sympathie had voor den Roomschen stoel.

Waarom ook niet?

Heel Zwitserland, Roomsche en Protestantsche, vereert Klaus als een nationalen held. En het is toch lang niet gek bekeken, dat Rome bij zijn aanval op Zwitserland een zoó getapte figuur voor zijn zegewagen spant!

Die Broeder Klaus (Klaus, zetter!) bracht me een beetje aan 't zoezen. Je komt zoo licht van Klaus op iemand anders. En toen schijn ik aan 't droomen geraakt te zijn.

't Was in een Utrechtsche kerk. Een deftig gezelschap was samengekomen. Veel bloemen. Een gordijn bedekte een van de hooge vensters. Er sprak iemand. Over een synode ging het. En over posthuum eerherstel. Een dame trok aan een koord. Langzaam schoof het gordijn weg. Gebränd-schilderd glas. Ik kon alles niet precies onderscheiden. Er werd gedefileerd. Bloemen gelegd. Ik schoof er ook achter aan. Was de laatste. Zag onder de bloemenweelde, die neergelegd was een bos Riddersporen bij dat schilderwerk. Met een lint. Op het lint een opschrift. Ik bukte en las. Ik dacht eerst, dat het spaansch was. Maar het bleek bij nader toezien italiaansch te wezen. Een spreuk van Rafaël: „Anch' io sono pittore”. „Ook ik ben schilder”. Ik peinsde en vatte het verband niet tusschen dien bos Riddersporen, dat gebränd-schilderde glas en die spreuk: „Ook ik ben schilder”. Of zou het toch spaansch zijn? Of zwitsersch?

Broeder Klaus?..... Ineens ontdekte ik, dat ik alleen was. Een koude tocht streek langs me heen.....

Toen schrok ik wakker.....

Het raam stond open.....

Een koude avondwind streek naar binnen.

De pijp was uitgegaan.....

Ja, dat zei m'n Vader ook altijd, als hij ergens niet bij kon: „Nou gaat me de pijp uit”.

Het was dus maar een droom.

Maar wie weet.....

Ze hebben toch ook Broeder Klaus wel in eere hersteld?

Posthuum dan!

D. E. C.

van dr de Bondt in Curaçao, pas geleden) moeten niet weigeren, werkelijk een stap terug te doen. Elndelijk, ziehier van inzender, die, nadat zijn artikel voltooid was, het liet lezen aan de heeren: D. v. d. Stoep, J. Niemeyer, Koos van Doorne, P. Hekstra, K. v. Duinen, C. v. Roon, en hun mede-onderteekening verkreeg, ziehier van inzender het laatste woord:

Wij waren één kerk voor de scheuring, wij kunnen dat ook nu nog zijn, beide richtingen in de Geref. Kerken hebben elkander nodig om voor extremisme bewaard te blijven.

Nu ook onzerzijds dus voor het laatste: inzonder moet zulke dingen niet tot ons zeggen, maar tot „de overzijde”. Althans voor zo over hij juiste dingen hier zegt. VOORZOOVER „richtingen” aan het woord zijn, hebben sinds 1936, toen dr H. H. Kuyper den strijd begon, de theologische faculteit der V.U. bewerkte, dr Hepp als zijn dogmatische woordvoerder gebruikte (en de afweerslagen op liet vangen), om desnoods „over lijken te loopen”, tenzij de slachtoffers voor altijd zich wilden laten vernederen, d.w.z. uitschakelen, wij geroepen; begint niet! Wij hebben tegen den dommen — onze argumenten zijn gegeven, en we kunnen ons daarna dit woord veroorlooven — wij hebben tegen den dommen aanval onze tegenargumenten gegeven, en dat duidelijk en scherp gedaan, omdat we de heele affaire minderwaardig en onkerkelijk en gevaarlijk vonden. Maar „desnoods over lijken te loopen”, neen dat vonden wij slecht; want de Naam des Heeren, de eed der kerk, de heilige sleutelmacht was daarmee gemoeid. Wij hebben dan ook geen mensch „geschorst” (vandaag zou dat anders worden, want het gaat ginds niet goed!) en we hebben niemand buiten het verband gezet. Maar tegen den tijd, waarin de anderen, nu wij ons niet voor hen vernederden, moesten kiezen tusschen: teruggaan of doorzetten, toen kozen ze voor 't laatste. Ze liepen over lijken. Ook de zoo zachtmoedig geheeten, maar in den grond felle Grosheide. En als de eerste de zijn tijd diplomatisch beidende Ridderbos. Dat zullen ze voor God verantwoorden moeten; en ze durven die verantwoording aan. Ik weet, dat wij allen onze zonden hebben, en voor God diep in de schuld liggen. Maar zonden in 't openbaar als gehoorzaamheidsacten presenteren — dat is nog een tweede zonde: haar naam is: valsche profetie. En die komt bij het valsche kerk-regiment, het befaamde „WANBESTUUR”; met dezen terminus technicus uit Voetius (!) heeft dr H. H. Kuyper een kerkeraad op zij doen zetten: (Drachten), doch hij zelf heeft met zijn helpers niets anders gedaan (getuige: de gestelde „eischen”, die men niet kon volhouden, en ook den handel der vervangingsformule, die zakelijk prijs gaf wat ons als bindend opgelegd werd). NU is het dus geen „richtingsstrijd meer binnen het raam der confessie, doch het is een sleutelmachts-bediening geworden. En daarover strooien wij geen stichtelijk aandoende camouflage-grappen. Want als wij die mede voor onze rekening namen, dan deden ook wij mee aan valsche profetie, en aan wanbestuur. We zullen Ridderbos-Grosheide-Nauta houden aan hun gebruik van den Naam des Heeren. Omdat we niet de kerk verleden door publieke kwaden handel.

Kortom: inzonder moet bij de anderen terecht komen. Als onze synode had geweigerd, in contact te treden, dan mocht „de roskam Zijner liefde” ons „behandelen” tot bloedens toe. Nu wij evenwel ALLEEN maar onzakelijk contact weigerden, en de anderen het zakelijke afwijzen, nu moet hij bij de anderen wezen met ingezonden stukken.

En hij moet eventueel dat haastig doen. Ik weet, dat er een synodocratische dominee is, die op een of andere wijze kennis kreeg van 't stuk van inzonder, en zich van harte gaarne bereid verklaarde, „een beweging in de synodale kerk op touw te zetten, parallel aan de strekking van het stuk van inzonder”. Maar waar bleef in middels toch die dominee? Hebben de synodale bladen al een stuk van hem gekregen? Ik heb er niets van gezien. Vindt ook hij offeranden-gebaren beter dan gehoorzaamheid, en aroma van rammenvet beter dan opmerken?

Zoolang de dingen zoo staan, moet ieder dwars door alle mooie vredes-zinnigjes heen kijken. Een professor der V.U., van wien ik weet, dat ook hij van inzenders stuk af wist, heeft daarna ook tot een vrijgemaakte gezegd: „jullie zijn zonder ons niets, en wij zijn zonder jullie niets”. 't Maakt indruk — op de onnoozelen hun leven lang, op de verstandigen misschien een paar dagen. Maar die verstandigen bedenken: dit is een utiliteits-argument, en geen principieel, op rechtsgronden. En voorts: vragen zij zich af: heeft het soms in de synodale pers de laatste weken dan toch gerookt, niet vanwege dien dominee van daareven, maar vanwege dezen professor en zijn bewogen protesten? Immers evenmin? Hij heeft zijn sigaretje geroookt, en zijn geest doen spelen, maar zich overigens net zoo als die dominee gedragen. Inzonder ziet toch, dat de parallel-actie NERGENS den kop opstak? Of — moesten de anderen soms eerst wachten op een daad van ons? Wilden ze ons losmaken van onze generale synode? Hetgeen zij anders zonde noemen? Maar dan zou dat wachten op ons beteekenen, dat ze nog vergeten zijn, dat Gods Naam door hen in 't beslissend uur genoemd is, met het gezag der kerk!

Zijn wij zonder hen niets? Dat hangt er maar van af. Dat zal wederom waar worden, zodra zij zich weer gaan houden aan de kerkenordening en daarin aan de gereformeerde belijdenis, waaruit deze opkomt. Maar blijven zij bij hun ongereformeerde practijken ('t is immers geen kwestie van „interpretatie” van art. 31, doch van dat artikel zelf, en van art. 7 der Confessie, en van art. 33), dan zouden wij met hen óók tot niets worden.

En zijn zij zonder ons niets? Ik geloof het ook. Ze zijn al geweldig achteruit gegaan, nu Ridderbos het stuur kwijt is, sedert hij het in handen nam. Maar als ze ons alleen willen terughebben als ontzienden, die hen heen helpen over hun verlegenheid, maar die, om de PERSONEN te ontzien, de ZAKEN van Christus, en van de kerk, en van recht en kerkstijl, maar blauw-blauw laten, dan worden zij met ons nog sneller tot niets.

Want er is maar één weg om Gods kerkmensen te helpen: niet langer liegen en draaien, en nog minder één dag langer de kwesties ontzullen. Als Grosheide zich HEEFT geblameerd tegenover dien candidaat (en dat is zoo), en als Ridderbos HEEFT gedraaid in zijn synodale correspondentie over de „eischen” aan Greijdanus en Schilder (en dat is zoo), en als de binding aan 'n onhoudbare formule de kerk HEEFT gescheurd (en dat is zoo), en als ze ginds nauwelijks meer weten wat ze gedaan hebben (kijk hun stukken maar na, ze loochenen de eenvoudigste feiten), dan is de eenige manier: officieel, duidelijk op de zaken ingaan en eindelijk eens weer kerk zijn. Niet langer kerkje spelen en afzettinkje-spelen.

Voor extremsisme bang zijn? Inzonder gebruikt het woord. Hij heeft gelijk, als hij het gevaar aanwijst. Maar hij bedenke, dat én in Indonesië én in de gereformeerde synodes het toegeven aan rechtsverkrachting DE promotie beteekent van het extremsisme.

Iemand, die het stuk van inzonder gelezen had, schreef mij: „heb medelijden met de zwakheden van onze broeders en laat het niet op een capitulatie aankomen. Ze zitten in hun eigen garen verward; zeg dat niet hardop, maar help ze een handje om hen te verlossen”. Dezelfde correspondent schreef eerst: „Geef u ditmaal en redeneer niet, laat uw hart spreken en doe een grootsche daad terwille van het geheel”.

Juist. Terwille van het geheel. En daarom zeg ik wel hardop, wat tot de zaken der gemeenschap behoort. Als een heele gemeenschap Gods orde noemt, wat (ook) ik een „in eigen garen” verstrikt zijn noem, dan moet die gemeenschap wakker worden.

„Het geheel”, dat is: de gemeenschap der gereformeerde Christenen. Die moeten weer terug naar art. 7 der Belijdenis, en naar de Gereformeerde Kerkenordening. Daar zijn ze van afgetrokken door enkele koppige leiders, die gekrenkt waren in hun trots. En wie dus die enkele leiders ontziet, en hen tegen een capitulatie beschermt, die vergeet het geheel. Ze hebben trouwens al sinds 1944—1947 niets anders gedaan dan te verzekeren: Wir kapitulieren nicht! De jonge Ridderbos vond het zelfs een keer noodig, dit ongeveer letterlijk zoo uit te drukken.

Maar wij weten slechts één ding: de schorsings- en afzettinggronden waren uit God, of ze waren het niet. Wij weten: ze waren het niet. Maar ze liggen daar nu eenmaal. En de KERKEN zeggen: ze waren het niet. De synodocratische kring roept: ze waren het WEL.

Daarover moet dus het gesprek gaan. Want daarin komen alle draden samen. Is men in dezen teruggekeerd tot de positieve belijdenis van art. 7, en tot de gehoorzaamheid aan de kerkenordening, en tot het herstel van recht, dan kunnen we zien, welke stormschade op te ruimen is (om een woord van Hepp te gebruiken). Wij weigeren terwille van enkele personen de KERK te helpen verknopen. Trouwens, die personen zeiden toch zelf, in 1944, toen ze met hun actie begonnen: de kerk des Heeren moet zonder aanzien des persoons handelen, en daarom: henen uit met dien scheurmaker? Nu moet niemand ons zeggen: spaar hun de capitulatie. Want afgezien van mijn vaste overtuiging, dat die personen kerkelijk alleen te redden zijn, als er eindelijk eens een PROFEET onder hen opstaat, die dóórstoet, zou ik zeggen willen: geen aanzien des persoons, dr Ridderbos. Noch, als gij uw collega's den Satan overgeeft (minder was het niet!), noch als gij zegt: zullen we eens praten? Met genoeg, maar: zonder aanzien des persoons, en dan eerst: zwart op wit. Doe gij eens een grootsche daad: en verdraag de steekvlammen, die uit een kerkelijke pen kunnen schieten, als 't God behaagt. U bent er toch altijd zelf óók nog bij? En ook uit de synodale pen van 1944 en nog in 1947 — b.v. in Curaçao — komen er steekvlammen (dr de Bondt)?

Ja, nu ik aan dien man denk, nu heb ik voor inzonder nog een laatste woord.

Hij denkt allicht: de wind waait gunstig, als nu maar eens gepraat werd.

Hij vergist zich.

De affaire is destijds begonnen met 'n briefje — volgens afspraak — van Haagsche dominees. Ook door dr A. de Bondt. Ze schreven brieven: o synode, o synode, iemand heeft aan de raden der kerken geschreven: voor WEDERGEBOREN houden vindt hij onjuist en tegenstrijdig; handel tegen den man. En ook dr de Bondt schreef. En dr de Bondt stuurde (classis Den Haag) een candidaat de woestijn in. „De Heere wilde het”. Dat was in 1944.

Nu is het 1947. Dezelfde dr de Bondt is inmiddels gevlógen naar Curaçao. Ik heb deze week gelezen de

aperte onwaarheden, waarmee hij Curaçao „voorlicht”.

Met andere woorden: ze zijn ginds nog geen haar veranderd. 't Begon met dr de Bondt. En 't eindigt nog met hem. Ridderbos komt er niet meer van af. Alleen maar — ze vinden 't prachtig, als ze den schijn kunnen wekken van vredeswil. Kijk door dien schijn heen, en lever op dién molen geen koren. Toets liever hun da den. Waar blijft hun eigen actie? Al is 't maar van revisie?

„Redeneer niet”, zegt — zie hierboven — iemand.

Ja, dat zei onlangs ook een groote winkel in een groote stad: gebruik uw consumentencrediet en redeneer niet langer. Sic transit gloria mundi. Wij mógen niet staken.

K. S.

HEEREN OF BROEDERS?

IV.

Zooals ik de vorige week al memoreerde, acht prof. Ridderbos het niet noodzakelijk in te gaan „op de vraag, wat er geschied zou zijn, indien de broeders niet waren heen gegaan en toch in het verzet tegen de synode hadden volhard”. Toch wil hij ook deze vraag wel beantwoorden. Dan begint hij met ersaan te herinneren, „dat men in de Gereformeerde Kerken niet spoedig tot de excommunicatie (afsnijding) overgaat. Wanneer in het avondmaalsformulier aan de naar genoemde zondaars wordt verkondigd, dat ze geen deel in het rijk van Christus hebben, beteekent dat toch niet, dat deze zondaars, zoover de kerkeraad hen kent, aanstonds met het formulier van den ban moeten worden afgesneden. Daar moeten eerst vele vermaningen aan voorafgaan, en ook dan moet nog ieder geval op zichzelf beoordeeld worden”. Daarop volgt de verwijzing naar het besluit van Middelburg, dat in een vroeger artikel reeds werd genoemd.

Men merkt, dat prof. Ridderbos de kwestie direct weer verschuift. Wij hebben nooit beweerd, dat de in het avondmaalsformulier genoemde zondaars aanstonds met het formulier van den ban moesten worden afgesneden. We hebben alléén maar herinnerd aan het feit, dat volgens dit formulier aan o.a. scheurmakers wordt verkondigd, dat ze geen deel in het rijk van Christus hebben. Prof. Ridderbos heeft tegen zijn toenmaligen collega Schilder het avondmaalsformulier toepasselijk verklaard; hem mee schuldig bevonden aan één der hier genoemde ergerlijke zonden en al zoo mede verklaard, dat hij geen deel had in het rijk van Christus. Waarom zegt prof. Ridderbos dan, dat hij en zijn synode dit nimmer hebben verklaard?

Vervolgens schrijft prof. R.: „De stelling, dat men iemand niet op grond van scheurmaking of valsche leer als ambtsdrager mag schorsen, tenzij men hem, wanneer hij daarvan niet terugkomt, ook buiten het koninkrijk der hemelen sluit, is geheel onjuist. Onze vaders hebben dan ook anders gedacht. Prof. den Hartogh heeft nog onlangs in het „Ouderlingenblad” vermeld de uitspraak der particuliere synode van Zuid-Holland 1619, in welke uitspraak aangaande de Remonstrantsche ouderlingen werd verklaard, dat de hardnekkigen onder hen aanstonds van hun diensten ontzet moeten worden, „maar dat men geen excommunicatie aan dezen gebruiken zal”. Tot zoover prof. R.

Ik weet niet, of prof. R. zijn collega den Hartogh hier juist en volledig weergeeft. Voor de collegialiteit van prof. R. hoop ik het wel; voor de wetenschappelijkheid van prof. den H. zou ik het echter betreuren, als het zoo was. Want ik ben de laatste jaren erg huiverig geworden, als men bepaalde stellingen „geheel onjuist” verklaart, onder beroep op de „vaders” die anders zouden hebben gedacht. Omdat ik toch vacante heb, heb ik maar eens 'n middag gegrastuind op het terrein van collega Deddens, en eens de acta gelezen van de door prof. den Hartogh genoemde part. syn. van Zuid-Holland 1619. Alleen de beide eerste voorbeelden hebben betrekking op de part. synode van 1618. Mijn citaten zijn ontleend aan Reitsma-van Veen, Acta III; de getallen tusschen haakjes geven de bladzijden aan. Ik vond daar o.a. de volgende gegevens:

1. Voor de synode verscheen ds Adrianus Romanus, die beschuldigd werd van bedriegelijk gekomen te zijn tot den kerkedienst, van onbehoorlijke en seditieuze comptementen, het stellen en doen aanplakken van een schandelijk en lasterlijk plakkaat, waardoor vele amtsdragers beleedigd werden en de leer zelf geblameerd. Vonnis der syn.: „gedepoorteerd van synen kerkedienst... ende oock met eenen gesuspendeert van het avontmael des Heeren” (311).

2. De bekende Wtenbogaert van den Haag: „gedepoorteerd van alle kerkelijke diensten tot hij volkomen genoegdoening heeft gegeven, „gelyk hy oock soolange sich sal onthouden van den h. avontmale des Heeren” (315).

3. Ds Albertus Huttenus is niet verschenen, maar heeft een brief gezonden, „heel met galle overgoten” (wie denkt niet aan de beschuldigingen tegen prof. Greijdanus?). Vonnis: „Soo ist dat de synodus, merckende dese sijne ongestuimicheit ende dat hij ons geheel alle broederschap ende cristelike gemeenschap opseijt, goetvint dat hij niet alleen van sijnen dienst sal worden gedepoorteert, maar dat daerenboven de kereke van Buijren aen Huttenum sal gebruycken de kerkelike censuren ende nae gedane vermaninge, soo hij hartneekich blijft.

volgens de excom van sijne kent maeck

4. Ds B. gezondheid tingen ver afgehouden de thans, hem sal oef ende c t i e” (375) tus (375)

5. Ds B. vig voorges kiarde he hem met en droeg de deeren hij zich niet valt ten aar

6. Tegen strantsche een tegensy tot uitwijze tegen een a dienst had Maar de syn sodanige te gen end kereke leven betere

7. In arti zake de vri volgen zoov meenteleden hadden door strantsche den Hartogl

De synode moest word zeglijken; v volgens het diensten zul trappen der commu naars maakt tegen de ges zulks niet h proeftijd van den toegela proeftijd van publiek meente, en

Nu komt maakt men hebben bedie zijn geweest moeten dade maar daaraa toegevoegd, tie aan stant echter

catie aan de lanck in om dan op e raadslagen v Men nam nie geen ge meete v jaar; men i gedroegen en raden (387).

Belangrijke gewone zullen worden eedure w de synode. I En wat betre ven omdat ze ten toegevalle word een an in wat de syr ken bedroefd weer wensche doen voor der avondmaal za meente worde ergeren aan d kerk bedroefd avondma dat zese daan (388).

Laat ik hie om in te zien, prof. Ridderbo gewone leden hadden misdri werden worden amtsdragers catie, alleen w En aan hard maal ontzegt, men niet om ward met inac

Dan moet p

voortlicht".
ginds nog
Bondt. En
niet meer
tig, als ze
Kijk door
een koren-
gen actie?

— iemand.
kel in een
et en re-
ria mundi.
K. S.

IV.

acht prof.
an „op de
e broeders
rzet tegen
ook deze
met eraan
de Kerken
ling) over-
er aan de
gd. dat ze
beteekent
de kerker-
van den
eten eerst
dan moet
len". Daar-
an Middel-
i genoemd.
stie direct
te beweer-
le zondaars
ban moes-
maar her-
er aan o.a.
dat ze
Chris-
tegen zijn
aalsformu-
dig bevon-
zonden en
had in het
kerbos dan,
verklaard?
g, dat men
of valsche
men hem,
buiten het
en jult.
ook a n-
heeft nog
d de uit-
lland 1619,
nstrantsche
kkigen on-
zet moeten
nicatie aan
R.
en Hartogh
collegialiteit
tenachappe-
betreuren,
en erg hui-
gen „geheel
aderen" die
toch vacan-
luind op het
eta gelezen
part. syn.
verste voor-
synode van
a-van Veen,
en de blad-
gegevens:
s Romanus,
men te zijn
n seditieuzen
plakken van
ardoor vele
zelf gebla-
van synen
en en ge-
nt m a e l

aag: „gede-
lij volkomen
oock soo-
vanden
(315).

tenen, maar
overgoten"
tegen prof.
nodus, mer-
dat hij ons
gemeenschap
lijnen dienst
enboven de
ruycken de
nae gedane
ch blijft.

volgens de ordre der kercke comen sal tot
excommunicatie ende deselfde in de plaetse
van sijne residentie de christelike vergaderinge be-
kent maecken" (368).

4. Ds Burgius had zich schuldig gemaakt aan on-
gezondheid in de leer alsmede zich lasterlijke uitla-
tingen veroorloofd; was deswege afgezet en tevens
afgehouden van het avondmaal. De synode verklaar-
de thans, dat men, zoo hij hardnekkig bleef, „aen
hem sal oeffenen de kerckelicke censurē
ende comen tot de excommunicatie" (374). Evenzo wordt gehandeld met ds Sla-
tius (375).

5. Ds Barleus had de zaak der Remonstranten he-
vig voorgestaan ook in geschrifte. De synode ver-
klaarde hem den kerkedienst onwaardig, ontzegde
hem meteen den toegang tot het avondmaal,
en droeg de kerk van Leiden op met hem te proce-
deeren tot de excommunicatie, als
hij zich niet beter gedroeg (378 v.). Hetzelfde besluit
valt ten aanzien van ds Bertius (382).

6. Tegen een zevental predikanten, die de remon-
strantsche leer fel hadden voorgestaan, bovendien
een tegensynode hadden gehouden, en ook het bevel
tot uitwijzing van de overheid hadden ontvangen, en
tegen een achtste, die bovendien nog trouweloos zijn
dienst had verlaten, valt eenzelfde vonnis: afgezet.
Maar de synode verklaart daarenboven, „dat sij tegen
sodanige ter gelegerde tijt kerckelick sal procedee-
ren ende haer geheelick vande
kercke sal afsnijden, tenzij dat se haer
leven beteren" (385).

7. In artikel 78 wordt meegedeeld het besluit in-
zake de vraag, of het niet noodig was één lijn te
volgen zoowel ten aanzien van de predikanten als ge-
meentelieden, die zich in de remonstrantsche twisten
hadden doen kennen als voorstanders van het remon-
strantsche gevoelen. Het is dit artikel, waaruit prof.
den Hartogh citeert en prof. R. geeft dat door.

De synode zei, dat een groot onderscheid gemaakt
moest worden tusschen de hardnekkigen en de ge-
zeglijken; vervolgens: dat de hardnekkige leeraars
volgens het besluit van Dordt dadelijk van hun
diensten zullen worden gedeporteerd, en, wanneer de
trappen der verneming zijn waargenomen, geëx-
communicerd! (386). Bij de gezeglijke leeraars
maakt men weer onderscheid tusschen hen, die
tegen de gezonde leer geschreven hebben en hen, die
niets niet hebben gedaan. De eerste groep krijgt een
proeftijd van 2 jaar, voor ze weer tot den dienst wor-
den toegelaten; de tweede categorie ontvangt een
proeftijd van 1 jaar. Maar van beide wordt gevraagd
publieke schuldbelijdenis voor de ge-
meente, en onderteekening van de drie formulieren!

Nu komt het citaat-den Hartogh! Bij de lidmaten
maakt men onderscheid tusschen hen, die een ambt
hebben bediend en hen, die nooit ouderling of diaken
zijn geweest. Hardnekkige ouderlingen en diakenen
moeten dadelijk van hun diensten worden afgezet,
maar daaraan werd volgens den Hartogh-Ridderbos
toegevoegd, „dat men geen excommunicatie
aan dezelven gebruiken zal". Er
staat echter iets meer: „dat men geen excommuni-
catie aan deselve gebruiken sal ende een jaer
laeck insien, hoe sij haer draghen",
om dan op de volgende part. synode opnieuw te be-
randslagen wat met hen gedaan diende te worden.
Men nam niet het besluit om de excommunicatie in
geen geval toe te passen, doch om daar-
meete wachten gedurende één
jaar; men had dan den tijd eens te zien, hoe ze zich
gedroegen en kon het volgend jaar opnieuw zich be-
raden (387).

Belangrijker is misschien nog wat volgt over de
gewone leden. De hardnekkigen onder hen
zullen worden vermaand, maar de verdere pro-
cedure wordt uitgesteld tot de volgen-
de synode. De anderen moeten worden onderwezen.
En wat betreft de leden, die ergernis hadden ge-
geven omdat ze „in hare proceduiren de Remonstran-
ten toegevalen zijn", in zaken van minder gewicht
wordt een amnestie afgekondigd. Maar degenen, die
in wat de synode noemt „uijtstekende daden" de ker-
ken bedroefd hebben, doch thans zich met de kerk
weer wenschen te verzoenen, moeten schuldbelijdenis
doen voor den kerkeraad. En vóór de viering van het
avondmaal zal zonder het noemen van namen de ge-
meente worden opgewekt, dat niemand zich moest
ergeren aan de personen die door hun proceduren de
kerk bedroefd hadden, doch nu weer tot het
avondmaal toegelaten werden, om-
dat ze schuldbelijdenis hadden ge-
daan (388).

Laat ik hiermee mogen volstaan. Het is voldoende
om in te zien, wat er overblijft van de bewering van
prof. Ridderbos, dat de vaders anders dachten. Zelfs
gewone leden der kerk, die zich in die leertwisten
hadden misdragen, konden alleen na schuldbelijdenis
weer worden toegelaten tot het avondmaal. En bij
ambtsdragers overweegt men ernstig de excommuni-
catie, alleen wil men nog een jaar de zaak aanzien.
En aan hardnekkige predikanten wordt het avond-
maal ontzegd, en bij gebleken hardnekkigheid aarzelt
men niet om tot de afsnijding over te gaan, uitter-
daard met inachtneming van de regelen der K.O.

Dan moet prof. Ridderbos nog schrijven, dat onze

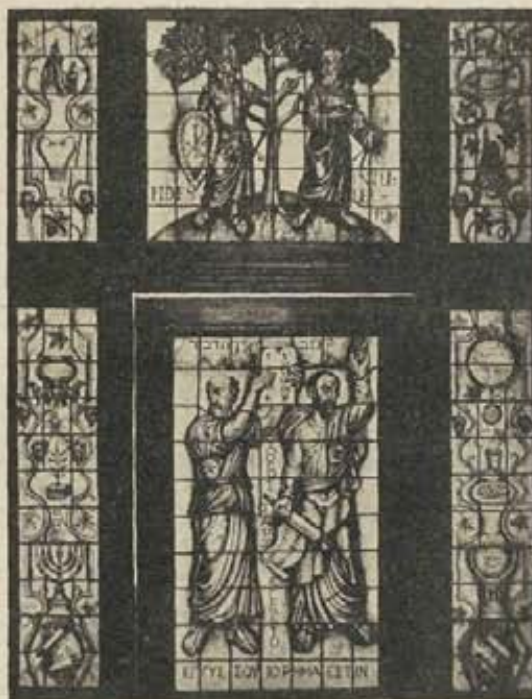
stelling, dat men in schorsing en afzetting wel een
oordeel had uitgesproken over onzen staat voor God,
— ik zeg: hij moet noodig nog zeggen, dat deze stel-
ling „met name de leertucht voor een groot deel on-
mogelijk maken zou". Dordt dacht er anders over, en
de „vaderen" ook. Doch men maakt ginds geregeld
propaganda met „de vaderen", zonder ze te kennen.

Wil men nu heusch nog beweren, dat de houding
der tegenwoordige synodes ligt in de lijn van Dordt?
Ds Romanus werd op staanden voet van het avond-
maal gehouden, wegens zijn onbehoorlijke en oproe-
rige wijze van handelen. Wat was volgens het oor-
deel der schorsende synode dan het verschil tusschen
dien Romanus en K. S.? Prof. Ridderbos moet maar
eens meegaan met zijn zoon, als die voorlichting geeft;
hij weet dan heel wat van het „seditieuzen" van K. S.
te vertellen. Het stellen en vermenigvuldigen van
schandelijke en lasterlijke plakaten, het schrijven van
brieven met gal overgoten: nu, ik vergeet niet, dat
men prof. Greijdanus om zijn strijdschriften schuldig
verklaarde aan zonde tegen het 5e en 9e gebod. In
dat geval zouden de vaderen gezegd hebben: wegens
zijn onstuimigheid zal men de censuur tegen hem ge-
bruiken en bij hardnekkigheid met hem komen tot de
excommunicatie. De Zwolsche synode, voortgaande
in de lijn van de vaderen, kan hoogstens „amnestie"
afkondigen, tegen enkelen die in onwetendheid met
de vrijmaking meelingen. Maar overigens kan men
ginds niemand tot het avondmaal toelaten zonder pu-
blike schuldbelijdenis. Wil men heusch beweren, dat
het vonnis van „scheurmaking" geenerlei oordeel in-
hield omtrent onzen staat voor God, en dat de vade-
ren ook zoo dachten?

B. HOLWERDA.

DE APELDOORNSCHE RAMEN.

Onze lezers vinden hier een cliché van de reeds
eerder genoemde Apeldoornsche ramen in het gebouw
der Theologische Hoogeschool.

Hierbij een korte toelichting.

LINKS:

Boven: de steenrots, die water gaf (Mozes);
daaronder de luit (David). Beneden: daaronder de
koperen zee uit den tempel (Salomo); daaronder
Aärons bloeiende staf boven de ark; daaronder de
kandelaar. Heel onderaan: Deut. 30:14. Dit alles:
Oude Testament. De „steenrots was Christus";
van Christus zong David; de tempel wees naar Hem
heen. Reeds zoo was het Woord nabij (Deut. 30:14).
Dit alles staat links, d.w.z. aan den kant van Mozes
(die de linksche figuur is in het groote middenraam).

RECHTS:

Boven: de visch, symbool van de oude Christe-
nen, want visch is in 't grieksch: i-ch-th-u-s, en dat
zijn de beginletters van I(esus) Ch(ristos) Th(eou)
K(los) S(oter) = Jezus Christus Gods Zoon Heiland.
Daaronder de kerk op de steenrots (oud symbool der
Theologische Hoogeschool van de eerste dagen af).
Beneden: en onder wereldkaart (Azia, Oceaan,
Nijl, Europa, Gog en Magog staan aangegeven), daar-
onder het kruikje van den pelgrim (die door de wereld
zijn weg zoekt); daaronder de symbolen van het
avondmaal (beker en broodschaal); daaronder een
doopvont (met opschrift: n-l-ps-o-n-a-n-o-m-ē-m-a-t-a-
m-ē-m-o-n-a-n-o-ps-i-n (van achteren naar voren ge-
lezen hetzelfde als van voren naar achteren; men kon
dus om het oude doopvont loopen van links naar rechts
of van rechts naar links, en las altijd hetzelfde: d.w.z.
laet uw zonden afwassen, en niet alleen uw ge-
laet; niet het uitwendige waterbad alleen dus). Daar-
onder: Rom. 10:8. Deze tekst komt overeen met
Deut. 30:14 en geeft daar nieuwtestamentisch licht
over. In al deze symbolen weer: nabij is het

Woord (Rom. 10:8). Het Woord, ditmaal in het
N.T., niet maar als bij Mozes (middelaar van het Oude
Verbond), doch in Christus (middelaar van het nieu-
we Testament). Tegenover de schaduwen van het O.T.
de rijkdommen van het N.T. Tegenover het O.T., dat
niet buiten één volk komt, thans de christen in de
volle wereld als pelgrim, doch door de kracht van het
nabije Woord. Alles rechts, d.w.z. aan de zijde van
Paulus, rechtsche figuur in het groote middenraam.

MIDDEN ONDER:

Eenheid van Oud en Nieuw Testament: links Mozes
(O.T.) met de wetstafelen, rechts Paulus met de rol,
die „zijn" evangelie kort samenvat: de griekse woer-
den op de rol in Paulus' hand beteekenen n.l.: recht-
vaardigheid uit het geloof. Tusschen beide figuren in
de griekse woorden: het Woord is vleesch
geworden. Want in de vleeschwording is het Woord
Gods ons het meest nabij gebracht. Boven de twee
figuren in hebreuwsche letters: nabij u is het Woord.
Onder hen, in griekse letters, dezelfde spreuk Deut.
30:14 dus, en Rom. 10:8, eenheid van Mozes en
Paulus, van O.T. en N.T. De woorden „nabij u is
het Woord zijn zinspreuk der Hoogeschool.

MIDDEN BOVEN: de spreuk van ons Studenten-
corps: Fides Quærit Intellectum, d.w.z. het geloof
vraagt naar kennis (inzicht). Bekende spreuk van
Anselmus. Links: Geloof met helm, borstwapen,
schild (Ef. 6). Op het schild twee griekse letters:
beginletters van den naam „Christus". Rechts:
figuur van de wetenschap (met bekende emblemen).
Alles is nuttig (de deur moest toch ondoorzichtig
zijn) en mooi. En niet duur. Ontwerp van den Heer
Van der Burght, glazenier te Kampen.

U komt wel eens kijken op den Schooldag? K. S.

P.S. Van den Schooldag gesproken: ds Hagens nam
de uitnodiging aan. Prof. Deddens heeft de leiding.
Zoo noodig geassisteerd door ds D. van Dijk, presi-
dent-curator. K. S.

SUPPLETIEFONDS.

Ten vervolge op onze vorige verantwoording ver-
melden wij de volgende giften:

„een oude zuster" door ds v. H. te R.-Z. f 250;
collecte de Lier f 86.—; idem Blokzijl f 44.41; door
ds K. destijds te H. f 50.—; door J. v. P. te A. f 15.50;
ds D. te R. f 5.—; collecte Alblasterdam f 32.25; ds
D. te R. f 5.—; idem f 5.—; familie M. te G. f 45.—;
collecte Schildwolde f 97.— en ½ dollar; collecte Hoo-
geveen (gedeelte) f 100.—; idem Sauwerd f 57.—;
door ds v. O. van A. S. te Z. f 20.—; ds den O. te H.
f 10.—; familie M. te G. (gedeelte) f 100.—; ds
D. te R. f 5.—; collecte Langerak f 48.60; door den
heer B. na afloop diaconale conferentie te Zwolle
f 125.—; ds D. te R. f 5.—; collecte Aduard f 108.50;
door den heer K. te H. opbrengst collecte Hilversum
f 20.—; collecte Leeuwarden-Huizum f 130.27; col-
lecte Oenkerk f 35.—; ds D. te R. f 5.—; uit nalaten-
schap weduwe W. geboren D. te O. na aftrek f 392.—;
ds D. te R. f 5.—; collecte Zuidhorn f 66.50; idem
Haarlemmermeer f 158.30; ds D. te R. f 5.—; collecte
Leeuwarden-Huizum f 23.97; mej. E. V. te L. f 25.—;
Geref. Kerk Heemstede f 10.—; ds D. te R. f 10.—;
Geref. Kerk Bedum f 10.—; ds D. te R. f 10.—; idem
f 5.—; collecte Schildwolde f 97.50; ds D. te R. f 5.—;
idem f 5.—; mej. E. V. te L. f 25.—; ds D. te R. f 5.—;
door den heer J. B. te K., gift van een onbekende al-
daar f 60.—

Giften, binnengekomen in de periode na de laatste
verantwoording in „Groninger Kerkbode" en vóór de
eerste, die in ons blad vermeld werd, volgen later.
Ook nog enkele omtrent de bestemming, waarvan
nog correspondentie gaande is. K. S.

CANDIDAATS-EXAMEN.

Geslaagd voor het Candidaats-examen de heeren:
H. van Tongeren, Burgersdijkstraat 8, Katwijk aan
Zee; J. Kamphuis, Koningstraat 92, Hilversum; W.
v. d. Lingen, Crezerlaan 22, De Lier (cum laude);
L. Moes, Geref. Pastorie, Blokzijl.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

POLITIEKE SAMENWERKING.

Hooggeachte Redactie,

Met blijdschap las ik in „De Reformatie", dat U
de mogelijkheid wilt openen tot een discussie over de
mogelijkheid tot voortgezette samenwerking met de
uitbanners (en wellicht ook met de hervormden,
lutheranen, enz.) op niet-kerkelijk terrein. Daarom
zou ik gaarne de aandacht willen vragen voor het
volgende:

1. Al is niet iedere wijze van samenwerken aan-
vaardbaar, toch behoeft ook niet iedere wijze van
samenwerken o.a. aanvaardbaar te zijn. Samenwerken
met de Duitschers was tijdens den oorlog op vrijwel
geen enkele wijze mogelijk, maar met de samenwer-